

Αθήνα, 26 Ιανουαρίου 2012

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

**Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2010 – 2011:
Η «Μικρή» Επιχειρηματικότητα σε Περίοδο Κρίσης**

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικός, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: Αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής. Η δραστηριότητα του IOBE μέσα στην ελληνική κοινωνία χαρακτηρίζεται από μοναδικότητα, αφού είναι ο μόνος ανεξάρτητος, αδέσμευτος οργανισμός που ασχολείται με τα μείζονα ζητήματα της οικονομίας και έχει βασική επιδίωξη να παρεμβαίνει έγκαιρα, να επισημαίνει, δηλαδή, σήμερα τα κρίσιμα ζητήματα του μέλλοντος και να προτείνει λύσεις.

Η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών και η αβεβαιότητα για τη έκβαση της δημοσιονομικής κρίσης επηρέασαν αποφασιστικά την επιχειρηματική δράση, όπως καταγράφεται στην ετήσια έκθεση του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (2010-2011).

Η έκθεση για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα αποτελεί την όγδοη περιοδική έκδοση του IOBE στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο ερευνητικό πρόγραμμα του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου για την Επιχειρηματικότητα - Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα για την εγχώρια επιχειρηματικότητα υποχωρούν αισθητά και υπογραμμίζουν το κλίμα αβεβαιότητας που επικρατεί στην πραγματική οικονομία. Η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων φτάνει στο χαμηλότερο ποσοστό της πενταετίας (5,3% από 8,8% το 2009), με τους επίδοξους επιχειρηματίες να αποτελούν την κυριότερη αιτία της πτώσης (2,0% έναντι 4,5% το 2009). Από τα ευρήματα της έκθεσης προκύπτει ότι οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και η αβεβαιότητα για το μέλλον απέτρεψαν σημαντικό ποσοστό ατόμων με επιθυμία έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας να υλοποιήσουν το σχέδιό τους. Σύμφωνα με την έκθεση του IOBE, το γεγονός ότι η καθιερωμένη επιχειρηματικότητα συρρικνώνεται αντικατοπτρίζει την τάση εξόδου κάποιων επιχειρήσεων από την αγορά, που τον Ιούνιο του 2010 -οπότε και πραγματοποιήθηκε η έρευνα- άρχισε να γίνεται αισθητή.

Το ποσοστό των ατόμων του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που δηλώνει πως σκέφτεται να ξεκινήσει επιχειρηματική δράση τους επόμενους 36 μήνες μειώνεται (14,4% έναντι 17,2% πέρυσι), φτάνοντας στη δεύτερη χαμηλότερη επίδοση από το 2006. Η εξέλιξη αυτή είναι πολύ ενδιαφέρουσα, μιας και συνήθως σε περιόδους οικονομικής κρίσης, η επιχειρηματικότητα αποτελεί «καταφύγιο» επαγγελματικής στέγης.

Περίπου 1,2 εκατ. άτομα, που αντιστοιχεί στο 19% του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών αναπτύσσουν κάποιου τύπου επιχειρηματική δραστηριότητα και παρά τη συρρίκνωση συγκριτικά με το 2009, το ποσοστό αυτό συνεχίζει να είναι το υψηλότερο ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας, αλλά και το μέσο όρο των χωρών του GEM. Παράλληλα, το 2010, το 3,3% του πληθυσμού δήλωσε πως διέκοψε την επιχειρηματική δραστηριότητα που ασκούσε. Η συντριπτική πλειοψηφία (7 στους 10) των επιχειρηματιών που αποχώρησαν από τον επιχειρηματικό στίβο δηλώνουν πως κύρια αιτία αποτέλεσε η έλλειψη κερδοφορίας και όχι η έλλειψη χρηματοδότησης (μόλις 5,2%), όπως θα ήταν αναμενόμενο σε μια περίοδο χρηματοπιστωτικής στενότητας.

Τα κίνητρα της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης

Το ποσοστό των ατόμων στο σύνολο του πληθυσμού που δηλώνουν πως το βασικό τους κίνητρο για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας ήταν η ανάγκη περιορίζεται στο 1,5%, έναντι 2,3% το 2009 (27,4% ανάμεσα στους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων, 26% το 2009). Ο δείκτης αυτός καταγράφει για τρίτη χρονιά πτώση, μιας και το 2008 έφτανε το 3%. Παρά δηλαδή την κρίση, η επιχειρηματικότητα ανάγκης στο σύνολο του πληθυσμού έχει μειωθεί, ενώ ανάμεσα στους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων δεν έχει ενισχυθεί σημαντικά, γεγονός που ως ένα βαθμό σημαίνει ότι ενδεχομένως η κρίση έχει αποκαλύψει κάποιες επιχειρηματικές ευκαιρίες.

Η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας μειώνεται για άλλη μια χρονιά, ως ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού (3,8% έναντι 6,4% το 2009 και 6,8% το 2008). Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων που δηλώνουν ως κίνητρο την ευκαιρία προσεγγίζει το 38,6% (47% το 2009 και 39,5% το 2008). Ενδιαφέρουσα εξέλιξη στα αποτελέσματα του 2010 είναι ότι, για πρώτη φορά η ανεξαρτησία κινητοποιεί μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρηματικών αρχικών σταδίων με κίνητρο την ευκαιρία (20,2%), ενώ η αύξηση του εισοδήματος, που αποτελούσε παραδοσιακά τον κινητήριο μοχλό αυτών των επιχειρηματιών στην Ελλάδα, αφορά στο 18,6% έναντι 26,8% το 2009. Δεδομένης της υφιστάμενης κρίσης, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η αυτονομία αποτελεί ενδεχομένως την απάντηση αυτών των ατόμων στην αβεβαιότητα και τις δυσχέρειες που επικρατούν στην αγορά εργασίας.

Η κλαδική διάσταση της επιχειρηματικότητας

Ο πρωτογενής τομέας και τα προϊόντα/υπηρεσίες προς καταναλωτές κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με το 2009 (1,9% και 46,3% αντιστοίχως). Τα προϊόντα/ υπηρεσίες προς καταναλωτές απορροφούν, ως συνήθως, το υψηλότερο μερίδιο νέων εγχειρημάτων στην Ελλάδα, αλλά το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σημαντικά σε σύγκριση με προηγούμενα έτη (58,0% το 2008, 63,0% το 2006) .

Επιπλέον, διατηρείται η αυξητική τάση του ποσοστού των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών προς άλλες επιχειρήσεις (28,1% από 15,2%). Η εξέλιξη αυτή κρίνεται ενθαρρυντική, μιας και αυτές οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν θετικά την προστιθέμενη αξία και την καινοτομικότητα μιας σύγχρονης οικονομίας και άρα είναι περισσότερο επιθυμητές.

Ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας

Σε ό,τι αφορά τα βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας, τα οποία διερευνώνται στο πλαίσιο του GEM, η έκθεση του IOBE καταγράφει τις παρακάτω εξελίξεις:

- Προοπτικές δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας: Το 2010, 4,4% των εγχώριων επιχειρήσεων αρχικών σταδίων προσδοκούν να αυξήσουν τις θέσεις εργασίας τους τουλάχιστον κατά 20, ενώ το 2009 καμία επιχείρηση δεν έκανε τέτοιου είδους προβλέψεις. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός πως, παρά την κρίση χρέους που είχε οδηγήσει στην υπογραφή του Μνημονίου Ι με την Τρόικα ένα μόλις μήνα πριν τη διεξαγωγή της έρευνας του GEM, επτά στις δέκα επιχειρήσεις αρχικών σταδίων στην Ελλάδα προέβλεπαν τη δημιουργία έως πέντε νέων θέσεων εργασίας, και το 13,3% δήλωσε πως αναμένει 6-19 νέες θέσεις.

- Βαθμός καινοτομίας προϊόντος: Περίπου το 13% των επιχειρήσεων αρχικών σταδίων κρίνουν πως τα προϊόντα / υπηρεσίες που (θα) προσφέρουν είναι εντελώς νέα για όλους τους πελάτες στους οποίους (θα) απευθύνονται, ενώ σχεδόν δύο στις τρεις επιχειρήσεις θεωρούν πως τα προϊόντα/οι υπηρεσίες τους δε θα αποτελέσουν καινοτομία/πρωτοτυπία για κανέναν πελάτη.

- Βαθμός εξωστρέφειας: Το 2010, καταγράφεται ύφεση στην ένταση του εξαγωγικού προσανατολισμού των εγχώριων επιχειρήσεων. Σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις συναλλάσσονται μόνο με εγχώριους πελάτες, ενώ μόλις δύο στις πέντε διατηρούν το πολύ το ¼ του πελατολογίου τους εκτός συνόρων. Ισχυρή εξαγωγική δραστηριότητα εμφανίζει το 4,8% των επιχειρήσεων αυτών (6,6% το 2009). Συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες που βασίζονται στην καινοτομία, η Ελλάδα απέχει παρασάγγας από χώρες όπως η Νορβηγία, η Ισλανδία και η Σλοβενία που καταγράφουν τις υψηλότερες σχετικές επιδόσεις.

- Επίπεδο της τεχνολογίας: Οι σχετικές επιδόσεις των επιχειρήσεων αρχικών σταδίων στην Ελλάδα είναι εντυπωσιακές, μιας και πάνω από το 1/3 αυτών δηλώνει πως χρησιμοποιεί τεχνολογίες που είναι διαθέσιμες στην αγορά λιγότερο από ένα έτος, όταν το αντίστοιχο ποσοστό το 2009 μόλις που ξεπερνούσε το 10,3% και το 22,7% το 2008. Αντιστοίχως, η μεταστροφή αυτή αντικατοπτρίζεται μερικώς και στο ποσοστό αυτών που αρκούνται στη χρήση παλαιάς τεχνολογίας (54,7%, έναντι 58,1% το 2009 και 59,4% το 2008).

Χρηματοδότηση νέων εγχειρημάτων

Το ποσοστό των άτυπων επενδυτών στην Ελλάδα το 2010 αποτυπώνει πλήρως το πρόβλημα ρευστότητας και άντλησης τραπεζικού δανεισμού που άρχισε να διαφαίνεται ξεκάθαρα το 2010. Το ποσοστό του πληθυσμού που δηλώνει πως έχει χρηματοδοτήσει κατά την τελευταία τριετία με προσωπικά κεφάλαια ένα νέο εγχείρημα που ξεκίνησε κάποιος άλλος φτάνει το 5,3%, ιστορικό υψηλό, μιας και το 2009 το ποσοστό έφτανε το 2,3% και το 2008 μόλις το 1,8%. Σχεδόν ένας στους δύο άτυπους επενδυτές ανήκε στην οικογένεια του επιχειρηματία (40% το 2009), ενώ το 27% χαρακτηρίζεται ως φίλος ή γείτονας. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των άτυπων επενδυτών δηλώνει πως δεν αναμένει κέρδος από την επένδυσή του αυτή, γεγονός που ερμηνεύεται από την προσωπική σχέση μεταξύ των δύο μερών.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων

Το 3,7% του πληθυσμού αφορά σε γυναίκες επιχειρηματίες αρχικών σταδίων. Το εν λόγω ποσοστό κατατάσσει την Ελλάδα στην 8η θέση ανάμεσα στις χώρες που βασιζονται στην καινοτομία. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι το μερίδιο της γυναικείας επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ως ποσοστό του συνολικού δείκτη επιχειρηματιών αρχικών σταδίων αυξήθηκε οριακά συγκριτικά με το 2009 (34,9% έναντι 34% το 2009 και 39% το 2008). Η γυναικεία επιχειρηματικότητα ανάγκης φτάνει στο 33,7%, μια από τις υψηλότερες επιδόσεις ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας. Θα πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως σημαντικά ποσοστά επιχειρηματικότητας ανάγκης για τις γυναίκες καταγράφονται και σε χώρες που δεν αντιμετωπίζουν οικονομικές/δημοσιονομικές προκλήσεις, όπως η Γερμανία και η Νορβηγία.

Σημαντικές μεταβολές καταγράφονται στο προφίλ του μέσου επιχειρηματία αρχικών σταδίων, γεγονός που φαίνεται να αντικατοπτρίζει τις επιπτώσεις της κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, αυξάνεται ο μέσος όρος ηλικίας, αλλά και το εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ δραστηριοποιούνται εξίσου και τα τρία εισοδηματικά κλιμάκια. Το γεγονός ότι η ηλικιακή ομάδα 45-54 ετών ήταν η πιο δραστήρια επιχειρηματικά, ενώ τα προηγούμενα έτη αυτό αφορούσε στην ομάδα 25-34 ετών, μπορεί να αποδοθεί στην ανεργία που πλήττει πλέον όλες τις ηλικίες, και τις δυσχέρειες εύρεσης εργασίας για τους μεγαλύτερους σε ηλικία. Ενδεικτικές των επιπτώσεων της κρίσης και της ανεργίας θεωρούνται και οι μεταβολές στο επίπεδο εκπαίδευσης, όπου παρατηρείται εκτίναξη των αποφοίτων μετα-λυκειακής εκπαίδευσης και δη τριτοβάθμιας, καθώς και η ισόποση παρουσία των τριών εισοδηματικών κλιμακίων.

Προσωπικοί παράγοντες

Το 2010, τα 2/3 των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων 2010 δηλώνει πως συναναστρέφεται άλλους επιχειρηματίες, επίδοση εξαιρετικά υψηλή συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες

καινοτομίας. Βέβαια, η υψηλή αυτή επίδοση είναι αναμενόμενη, λόγω του αντιστοίχως υψηλού ποσοστού αυτοαπασχόλησης στη χώρα.

Όσον αφορά στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών το επόμενο εξάμηνο, η επίδοση της Ελλάδας είναι η 3η χαμηλότερη ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας και η χαμηλότερη, συγκριτικά με τις ευρωπαϊκές χώρες. Δεν είναι τυχαίο πως οι Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Ιταλία συμπληρώνουν τις υπόλοιπες κατώτερες επιδόσεις στην Ευρώπη. Έτσι, θετικές προβλέψεις εκφράζει μόλις το 15,9% του πληθυσμού 18-64 ετών (28% το 2009), και το 23,3% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (33,8% το 2009 και 28,1% το 2008).

Ένας άλλος παράγοντας που εξετάζεται στο πλαίσιο της έρευνας του GEM είναι το επίπεδο αυτοπεποίθησης του πληθυσμού όσον αφορά στις γνώσεις, τα προσόντα και την απαιτούμενη εμπειρία του για την έναρξη μιας επιχείρησης. Οι Έλληνες παραδοσιακά καταγράφουν πολύ υψηλά ποσοστά θετικών απαντήσεων στο συγκεκριμένο ερώτημα, συχνά μάλιστα, φτάνουν στη δεύτερη ή/και πρώτη θέση για το σύνολο των χωρών του GEM. Το 2010 το 52,2% των Ελλήνων θεωρούν πως έχουν τις επαρκείς γνώσεις και προσόντα για την έναρξη μιας επιχείρησης (58% το 2009). Το αντίστοιχο ποσοστό για τους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων είναι ακόμα πιο υψηλό (77%), αν και χαμηλότερο του περυσινού (90%), εξέλιξη που αντικατοπτρίζει ενδεχομένως τις προϊούσες δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρηματίες αυτοί.

Το 2010 καταγράφεται για άλλη μια χρονιά το παράδοξο της αυτο-αξιολόγησης των Ελλήνων που αφορά σε υψηλότερα ποσοστά αυτοπεποίθησης για τις γνώσεις/τα προσόντα τους, και ταυτόχρονα την παραδοχή για έντονο φόβο αποτυχίας του εγχειρήματός τους, γεγονός που δρα ανασταλτικά στην έκφραση επιχειρηματικότητας. Έτσι, το 2010 οι Έλληνες βρίσκονται στην κορυφή της σχετικής κατάταξης, μιας και λίγοι περισσότεροι από τους μισούς δηλώνουν την επίδραση του φόβου της αποτυχίας στις αποφάσεις τους. Όσον αφορά στους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων, ο φόβος της αποτυχίας εδράζει τουλάχιστον στο 55% αυτών, όταν το αντίστοιχο ποσοστό το 2009 μόλις που ξεπερνούσε το 1/3.

Οι επιπτώσεις της κρίσης στην επιχειρηματικότητα

Για δεύτερη συνεχή χρονιά, στο πλαίσιο της έρευνας του GEM οι επιχειρηματίες κλήθηκαν να απαντήσουν α) αν οι δυσκολίες ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης είναι περισσότερες ή λιγότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, β) αν οι δυσκολίες ανάπτυξης μιας επιχείρησης είναι λιγότερες ή περισσότερες και γ) αν η κρίση έχει επηρεάσει τον αριθμό των επιχειρηματικών ευκαιριών.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, το επιχειρηματικό κλίμα επιδεινώνεται συγκριτικά με το 2009. Οι καθιερωμένοι επιχειρηματίες είναι για άλλη μια χρονιά περισσότερο συγκρατημένοι και απαισιόδοξοι στις εκτιμήσεις και προβλέψεις τους και στους τρεις υποδείκτες, γεγονός που αποδίδεται στη βαθύτερη αντίληψη του τρόπου λειτουργίας μιας επιχείρησης συγκριτικά με τους επίδοξους και νέους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων.

Σχετικά με τις δυσκολίες ίδρυσης μιας επιχείρησης, οι εγχώριοι επιχειρηματίες αρχικών σταδίων ήταν το 2010 οι περισσότερο απαισιόδοξοι σχετικά με τις δυσκολίες ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης. Υπογραμμίζεται ότι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα από όσες συμμετείχαν στο ερευνητικό πρόγραμμα του GEM το 2010, η οποία παρουσιάζει σαφή επιδείνωση αυτού του δείκτη ανάμεσα στο 2010 και στο 2009. Σύμφωνα με την έκθεση, ενώ η βελτίωση του

δείκτη σε όλες τις χώρες μεταξύ των δύο ετών μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη εξόδου από την ύφεση και ανάκαμψης, στην Ελλάδα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Από την πλευρά της ανάπτυξης μιας επιχείρησης, δύο στους πέντε επιχειρηματίες αρχικών σταδίων εκτιμούν ότι οι σχετικές δυσκολίες ήταν εντονότερες το 2010 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (50% το ποσοστό το 2009, επομένως πρόκειται για σαφή επιδείνωση του δείκτη). Και πάλι, οι καθιερωμένοι επιχειρηματίες είναι περισσότερο απαισιόδοξοι (70% από 62,2% το 2009).

Τέλος, αξιολογώντας τις επιπτώσεις της κρίσης στις επιχειρηματικές ευκαιρίες, οι καθιερωμένοι επιχειρηματίες εμφανίζονται και πάλι πιο συγκρατημένοι σε σύγκριση με εκείνους που βρίσκονται στα πρώτα στάδια επιχειρηματικής δραστηριοποίησης. Εντούτοις, παρ' όλο που η απαισιοδοξία των καθιερωμένων εντείνεται το 2010 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, οι επιχειρηματίες αρχικών σταδίων εμφανίζονται πιο αισιόδοξοι: Σχεδόν ένας στους τέσσερις αναγνωρίζει περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες από το 2009, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το προηγούμενο έτος ήταν μόλις ένας στους δέκα.

Τι είναι το GEM

Το IOBE, στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR (GEM), εκπονεί την Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα που αναφέρεται στην περίοδο 2010-2011. Το GEM είναι ένα ερευνητικό Πρόγραμμα που συλλέγει εμπειρικά δεδομένα από ένα ευρύ σύνολο χωρών παγκοσμίως και μέσω ειδικών εκδόσεων και εκθέσεων συνεισφέρει στη παγκόσμια συζήτηση για την επιχειρηματικότητα. Το IOBE αποτελεί τον ελληνικό εταίρο στο ερευνητικό consortium του GEM και είναι υπεύθυνο για τη διεξαγωγή των αναγκαίων ερευνών στον ελληνικό πληθυσμό, την επεξεργασία των αποτελεσμάτων με βάση την κοινή εναρμονισμένη μεθοδολογία και την ένταξή τους στο διεθνές αναλυτικό πλαίσιο του GEM, ώστε να επιτυγχάνεται η συγκρισιμότητα των στοιχείων.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Με την υποστήριξη